

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Capvt I. Panis, Symbolum finis effecttionis Christi Domini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

que probabilissima est, corporis Christi configurationem vi feminis materni divinitus elevari peractum esse, ac etiam corpus subitè perfectè organizationis animæ rationali fuisse coniunctum. Vnde exitu humanitatis, quam eodem temporis momento, plenissima miraculi coniunctio, per modis vinculi productionem, cooperante instrumentaliter Dei patris divinitus facta, ad Verbi æterni suppositionem exivit, in sacrosanctæ Virginis utero, cum primùm illa, assensum suum Angelo internuncio, præstitum voluit.

Opotuit verò, cum peruentum hoc loco sit ad
 confectionem digni officij tam eximij, adhi-
 bebo hic monitum à S. Bernardo propositum ferm. 3.
 de maiestate. Dom. in finem, quo vñs totius huius do-
 ctissime continetur. [Obsecro vos dilectissimi, conside-
 ratione diligens, quando fecerit Deus pro vestra
 exhortatione & salute, ne infructuosus inueniatur in
 vobis sermo tam vñus & efficax, sermo fidelis, &
 omni acceptione dignus, sermo non tam oris quàm
 operis. Patitis fratres, parum m. hi molestum esse, si
 hoc ipsum Verbum quod nunc loquor ad vos va-
 cuum & sine aliqua vilitate deperit in cordibus ve-
 stris nullius? Et quis sum ego, aut quis est hic sermo
 meus? Si hunc tantillum vocis laborem inutiliter esse
 dolere domum passus, imò & nihil; quàm iustus in-
 dignabitur Dominus maiestatis, si tantam eius ope-
 ram nostra aut ducticia aut infidelis gentia contingat ena-
 cina? Aterat hoc à seculis suis, qui pro eorum sa-
 lute induere dignus est formam serui, vñgenitus
 Dei Patris, qui est super omnia Deus benedictus in
 secula. Amen.

S E C T I O I I I .

*Symbola sacra, de causa finali & productiva
Christi Domini.*

Quod circa Christi substantiam superius fecimus, quod Scholasticæ de ea dicta fuerant exornantes sacris symbolis ac emblematis, ad amoenitatem aliquam traditioni Scholasticæ conciliandam; hoc item loco præfandum videtur, fed parèe & delectu habito. Quare ex innumeris huiusmodi expressivionibus, quibus finis adveniens Christi eiusque productio, in Scripturis vel apud Patres adumbratur, feligam nonnullas hinc infuso accommodatas.

C A P V T I.

*Panis, Symbolum finis & effectiōis Chri-
sti Domini.*

28. Vexabit othem terrarum vniuersum fames, qualem nullam omnes retro historiae adeo atrocem vel horrendam prodiderunt, quamuis multiplex referatur & terribima. Nam 4. Reg. 6. Benadad, Syio confidens Samaritanis, facta est fames magna, donec remoueretur caput asini octoginta argenteis, & quatuor pars cabi theoricis columbarum, quinque argentei. Ibidem conigit truciuentum factum, maior quæ ex pacto cum vicinis, natum suum coxit, & sumptum cum eain cibum: quo consumpro, vigere truciuentum conuicium cepit, ad appetandas vri pepigerat ex nati carnibus similes epulas, ad quas fames terribissima adegerat. Horrendam cibationem alterius matris, ex filij carnibus, præ acerbissima fame, per tempus Hierosolymitanæ obsidionis, describit Iosephus lib. 7. belli cap. 7. & 3. ac Egessipus lib. 5. cap. 39. & 40. que apud Hieremiam in Threnis leguntur.

Theoph. Raynaldi Chrisost.

de manibus mulierum misericordium coquentium
filios suos, & parulos suos ad mensuram palmæ
comedentium, itemque de parulis in sinu matrum præ
fame deficientibus, & exhalantibus animas; ac de-
nique de pelle omnium exusta quasi cibano à facie
tempetarum famis; hæc inquam omnia, tristissi-
mam inaudita teterrimæque famis præferunt speciem.
Nec procul ab eo horrore absunt que Euse-
bium lib. 9. cap. 7. de fame sub Maximino orta scribit;
Et que habet Zonaras 6. annal. de fame Honorio im-
perante excitata; cum audita est in Cipro vox illa hor-
renda, ad ipsum Honotium directâ, *pone præsum carnis
humanae*. Quàm dira item fames viderit Placentinos
& Romanos, obsidente urbem Totila, videndus Pro-
copius lib. 3. de bello Gothico; apud quem lib. 11
sub Iustiniano per tempus belli Gothici in Piceno), 6.
hominum millia fame consumpta producur.

Fames orbis uniuersi, omnium dirissima.

286. Hæc omnia tametsi dira & horrenda, nihil ad famem quæ per annorum milia quinque, non vnam aliquam provinciam, certosve in ea mortales, sed orbem vniuersum nemine incommotis subduco vexauit, eod tetruius, quod animas ipsas à materie concreta libera corripere, & æterna tæbe mulctaret; eoq; remotius à remedio, quod panis quo sedanda esset hæc fames, in terra inuenti & confici non poterat. Suspirabant præ fame hæc; ad eam diuinis suppetitandam, antiqui Patres, incensis in cælum oculis, velut aquilæ. De eis quippe S. Gregorius 9. Mor. cap. 23. accipit illud Iobi 9. *Sicut aquila volans ad esum*. Prospectantes enim eam hæc aquilæ, vti eiusdem Iobi cap. 39. legitur, ad eam saluauerunt, & votis ardentissimis, vt tandem demitteretur, famæque rabida vniuersum orbem opprimens depelleretur, expectauerunt.

Miseratus tandem Deus famem vniuersi orbis, panem quo aleretur, & fames sedaretur, submisit. In quam rem pulchrè, vt æui illius ferebat poësis, Petrus Blesens. carmine de Euchar. cap. 2.

Verbi dira fames, homines aliquando premebat,

Esuriens nec homo quod manducaret, habebat.

Angelicus panis de coelis venit ad ima.

Cum iam iam mundum succideret ultima lima.

Qui nostræ carnis palca, sua numina velo

Innotuit mundo Deitatis signa reuelans.

Noluit ergo suum pium amor plasma perire

Descendens, ut homo sua posset ad astra redire.

Totus corruerat homo, totus erat labefactus,

An alludit ad illud Prophetæ, cum panibus occurrere fugienti? id est: pereunti.

*De Christo pane ad eam sedendam dato loca ve-
teris instrumenti.*

Is panis est Christus Dominus, quod veteris no-
uique instrumenti testimoniis illustrare, & ratione
etiam confirmare non erit operosum. Nihil enim
adeo per vniuersum scripturarum ambitum vides
reperitur, quàm quod [sermo caro factus,] ve
est apud Tertullianum lib. de resurrectione cap. 37.
[panis noster sit, in causam vite appetendus, & de-
uorandus auditu, & ruminandus intellectu, & de
digerendus.] Illustratissimus est in hanc rem ex anti-
quo instrumento locus Hieremie 11. quo prænu-
nciatur maligna Iudeorum in Christum conspiratio,
verbis illis concepta. *Venite, mittamus lignum in parietem*

eius, & eradamus eum de terra viventium. Quo loco, panis pro corpore & humanitate crucifixa, aperte sumitur. [Lignum (inquit, cum locum glossans Lactantius lib. 4. cap. 18.) crucem significat, & panis corpus eius, quia ipse est cibus & vita hominum qui credunt in carnem quam portauit, & in crucem in qua pependit.] Et S. Gregorius 12. Mor. cap. 3. [Lignum in panem mittere, & Dominico corpori crucem adhibere.] Sed frequenter Tertullianus eo ipso sensu panem accepit in illo Hieremie loco. Nam lib. contra Iudæos cap. 10. [Vtique, (inquit prolato eo textu,) in corpus eius lignum missum est. Sic enim Christus reuelauit, panem corpus suum appellans, cuius tetro corpus Propheta in pane figurauit.] Eadem prope verba habet lib. 3. in Marcio. cap. 19. & lib. 4. cap. 40. [Si propterea (inquit) panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, ut panis crucifigeretur. Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse istam figuram corporis Christi dicentis per Hieremiam, *Aduersus me cogitauerunt cogitatum, dicentes: Venite conijciamus lignum in panem eius, scilicet Crucem in corpus eius*: Itaque illuminator antiquitatum, quid tunc voluerit significasse panem, satis declarauit, corpus suum vocans panem.

287. Adeo autem apertus visus est in hanc rem ipsimet Iudæis hic Hieremie locus, ut scribat Iulianus agens cum Tryphone, incredulos Iudæos non ita multo ante quam ipse ea scriberet, erasisse hunc Hieremie locum: nec defuisse tunc exemplaria integra in quibusdam Iudæorum Synagogis, malignitati præeidenti attestantia. Et quamuis non desint ex Catholicis, qui aliorum quam ad Christi corpus flectant panem de quo in hoc Hieremie loco agitur, & vel de vero pane materiali, admissione veneni ac toxici inficiendo, vel immisione ligni veneniferi imbuendo ad certam mortem edenti inferendam; vel proverbialiter de eodem in fæcæ lignum commutando, indeque cibando Christo; id est ibi suspendendo, interpretentur: Tamen apud nos, longè pluris est autoritas tam multorum Patrum, qui panem ibi, pro corpore Christi acceperunt; ita ut idem fuerit *mittamus lignum in panem eius*, ac si per hypallagen dictum fuisset, *affigamus corpus eius ligno*: vel *mittamus corpus eius in crucem*. Viginti è Patrum proceribus, in hanc interpretationem appendit Ghislerius ad eum Hieremie textum.

Apud Osæ, c. 1. Christus, (ipse enim loquitur,) nutrimentum se nostrum fore spondet, & ad nos declinaturum ut vescamur; eoque consilio exaltaturum se iugum super maxillas nostras. Quod enim bubus faciendum est ut vescantur cibo suo tranquille, hoc nobis qui in beata transferamus, præstitum est à Verbo Dei seipsum nobis apponente panem viuum, sibi specie, propter brutalitatem per nos contractam. De quo pulchre autor sermonis cuiusdam de cæna Domini apud Bernardum. Sic enim habet: post descriptam hominis felicitatem. [Repentina igitur conuersione, seipsum inuenit homo propter infirmitatem iacentem in stabulo: Stabulum quid est? Mundus est. Is propter pecorinam similitudinem indigenis erat feno. Et propterea cibus celestis mutauit se in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Panis enim Angelorum, factus est fenum: vnicus patris, filius hominis: Verbum quippe caro factum est. Et iuxta Prophetam; *Omnis caro fenum*. Comedunt igitur Angeli Verbum de Deo natum, comedant homines Verbum, fenum factum. Pane suo viuunt Angeli in cælis, & beati sunt; feno suo viuunt homines in terris,

& sancti sunt. Fenum quippe istud de prato Virginis vteri collectum est refectio iumentorum; Verbum ut fenum fieret, latuit in Virgine, Sol in sydere, artifex in opere. Hoc autem liberalioris excellentia donum contulit nobis primo in loco, sacrosancta Verbi patris incarnatio.]

288. Est insignis locus apud Esaiam cap. 3. vbi pro vite innocentia spondetur habitatio in excelsis, & in munimentis saxorum; itemque suppeditatio panis & aquarum fidelium: Quod S. Gregorius 23. Mor. c. 25. refert ad gratiam doni Spiritualis, quæ pijs & à malo declinantibus bonumque facientibus communicatur: quo etiam accommodat illud Psal. 131. *Pauperes eius, saturabo panibus*. A sancto autem Iustino, in colloquio cum Tryphone, refertur ad panem Eucharisticum, quem sensum pulcherrime confirmat Tertullianus lib. 2. de Eucharistia cap. 32. Quæ interpretationes piæ sunt ac probabiles, sed extra rem presentem. At S. Cyrillus in eum locum, simpliciter accipit de pane vite, qui Christus est: cuiusmodi panis rationem (ut mox dicam,) non habet tantum Christus ratione Eucharistiæ, sed etiam prout per incarnationem est panis noster. Nec est alienus ab hac illius loci expositione Iustinus. Nam panem datum habitanti in spelunca petreæ fortis, (ut iuxta 70. loquitur ibi Esaias,) id est in Ecclesia, quæ Christi petreæ fortis est habitaculum: exponit Iustinus primo loco, ut idem sit quod lapis abscissus de monte sine manibus: quod manifestè spectat ad Christum ut incarnatum. Quamvis autem mox addat Iustinus eum Isaiæ panem, valere quoque de pane quem Christus tradidit in commemorationem humanitatis suæ, *Tæ opuatissimos autem*, qui quidem panis est Eucharistia, tamen hic sensus probè coherere potest cum priorè, nec illum excludere: præsertim cum Eucharistia sit corporatio- nis Verbi commemoratio, ut hic affirmat Iustinus; perque eam, ut dixit S. Chrysostomus hom. 60. ad pop. Christus se vnicuique nostrum commiscendo, rursum nobis persuadat, quod carnem nostram assumpserit. Ut meritis proinde Rupertus lib. 2. de offic. cap. 21. vocet Eucharistiam *reparationem incarnationis quoad nos*. Sed de ea analogia assumptæ per Verbum humanitatis, & coniuncti nobiscum Christi per Eucharistiam, alibi agendum est, & videri potest qui eam optimè prosequitur S. Anselmus l. de Sacramento altaris p. 1. à cap. 3.

Christi panis, veteres typi.

289. Spectant ad hunc ordinem, veteres quidam typi, quibus Christus panis specie adumbratus est. Sic enim Gedeon victor, panis hordeacei subineritij in castra Madian deuoluti, & omnia funditis subuer- tentis imagine, expressus Iudic. 7. ab ipso Isaiâ cap. 9. affectus ut typus Christi, superantis exactorem & iugum humeri eius exortientis, sicut in die Madian. Et ipsum Gedeonis nomen, firmat Christi cum eo per panem expulso analogiam. [Gedeon namque (ait S. Gregorius 30. Mor. 31.) interpretatur *circumiens in vtero*. Dominus enim noster, per maiestatis potentiam omnia complectitur, & tamen per dispensationis gratiam, intra vterum Virginis humanitatem sumens, venit. Quis est ergo circumiens in vtero, nisi omnipotens Deus, sua dispensatione nos redimens, diuinitate cuncta complectens, & humanitatem intra vterum sumens? In quo vtero, & incarnatus est, & clausus non est: quia & intra vterum fuit per infirmitatis substantiam, & extra mundum per potentiam maiestatis.] In eandem sententiam Petrus Damiani serm. 68. tractans eum Gedeonis subineritium panem, ex hordeo, volutatum & dissiluantem castra Madiani

Madian; sic habet. Per Gedeon, qui non circuitus sed circuitus in vereo dicitur, ille merito designatur, qui deum virginali clauderet in alio, totam mundi machinam illo circui daberet, ac disponebat imperio. Per Madian autem, qui de indicio interpretatur, qui potius infidelis accipitur, de quo Dominus ait: *Quia non credis, illi indicatus est.* Porro autem vsque ad Salomonis aduentum, more hordei fusc palbis literarum, & legis precepta, & Prophetarum tegebatur oracula; sed postquam ille veniens, panes hordeaceos fregit, detegitque Discipulis, vt turbis apponeretur; cuius etiam operis expolitio est, quod Euangelista dicit: *Quoniam aperuit illi sensum, vt intelligeret Scripturas, iam ex corde, quod Brutis videbatur animalibus congrue respiciam facere dignatus est animarum.* Sicut enim hordium, inter molam vtramque conueritur, vt à farina fragilis cantabrum seceratur; ita velut inter dentes, litigiliciter, & Euangelij lapides, sanctæ Ecclesiæ doctrina commolitur, vt literæ superficiei mendacis Spiritus discernatur. Sed vt in his verbis non deorsum immoremur, hæc hordei farina, sacri baptismatis aqua conferta, siue confata, & Sancti Spiritus igne percolata, fit panis, qui videlicet Madian castra lubricat, iuxta quæ sanctas infidelium machinas destruit. Hic panis, iuxta verum illius interpretis coniecturam; & Gedeonis est verbum, quia sicut Apollolus ait; *Gladius Spiritus est verbum Dei.*

Sci & inter alios infignes Christi & Iosephi Pa-
trarche contentenitas; quas plurimi protulerunt, no-
minatimque S. Ambrosius l. de Ioseph. cap. 3. Prosper
l. de promiss. l. cap. 25. ad 31. Guericus Abbas fer-
mon. 1. derefarract. Dom. & fusc &c diligenter S.
Ephrem in Iosephi laudatione, *initio*, ea est praelara,
quod Prosper p. illa 1. operis de promiss. cap. 29. an-
ticipat; neque quod vt Ioseph fratribus suppeditant
torem, sic & Christus : cum ea tamen differentia,
quod Ioseph alius erat : pane quem providebat ; no-
stet autem Ioseph, Christus Dominus, ex horreis suis
cibum nobis f. corporis anonam administat. Pa-
nes fierent, fuisse Christi symbolum, alibi diximus
p. Cyrillo. Hoc est firmamentum panis in terra, in
firmam mentem, cuius fructus super libanum elatus
est, vnde factum est, vt de ciuitate florenter vt fenum
tenu, iuxta Plauti praeuentionem de Christo Verbo
Dei caue obducto.

390. *Panes primitarium, tamen duo etant, vnum
tenens Christum expresse, pulcherrime persequitur
Panes Cellensis l. de panibus cap. 7. [Dominicae (in-
quit) dispensationem incarnationem, per Spiritum
sanctum in vtero Virginis adimpletam, obumbrata
legitator, com diceret; Panes primitarium duos, de qua-
tuor decimis similes, conueniens in primis Dominum. Qui
etiam sunt panes primitarium duo, de duabus decimis si-
militer fermentati; nisi duo puri & perfectæ naturæ, in
vna persona Christi Iesu inseparabiliter coniuncti; Fer-
mentum enim hic, non coagulum corruptionis, sed
operationem significat inseparabilis vnitatis. Hi co-
quuntur in primis Dominum; quia Dei & hominis
eandem personam, in vtraque naturarum suarum com-
municatam, primogenitus siue primitiæ dormitientium,
ab Ecclesiâ Catholica appellatur & creditur. In natu-
ra quidem diuinitatis; ante omnia natus est de Patre;
In natura vero humanitatis, in fine seculorum editus
ex Virgine. In eisdem cerè Virgine clibano, co-
cti sunt panes isti, quia Verbum & caro sic fuerunt
ab inuicem coniuncti in vtero Virginali in vna
eandemque vnitatē personæ, vt vltra non diceretur se-
paratum homo, vel Deus; sed diceretur vna persona,
inseparabiliter, homo Deus. Et duo quidem sunt pa-
nes, secundum Moysen, propter inconuertibilita-
tem naturarum, nam siue confusione manserunt; &
aliud habet principium de Principio. Sine tamen*
Teoph. Rayn. Christi.

principio, natura diuinitatis; vtique Patrem: & aliud principum scilicet cum principio exsistendi; natura humanitatis, vtique Virginem. Nihilominus vnus panis est; propter vnā eandemque personam; iuxta Apostolum qui ait; *Vnus panis, vnum corpus, multi sumus in Christo.* Sed quare Moyses duos, Paulus, vnum vocat panem Christum? Salua fide & auctoritate maiorum, potest dici, (vt mihi videtur,) quia in tempore *Moyses, ipse nondum facta fuerat incarnatio Christi;* & ideo, quasi duo panes erant illa duae naturae: quarum vna in maiestate sua & Patris existens, altera, nondum in propria essentia apparet; praedestinatione quidem sola coniungebatur, nondum autem assumptione vel vnione. Tempore verò Paulij est, gratiae (nam post Ascensionem Domini vocatus est,) assumptione hominis à Verbo, iam celebrata, vna eademque persona Christi, ex duabus & in duabus naturis (diuina scilicet & humana,) subsistens, praedicatione Apostolica exercebatur. Vnde, non immerito Paulus ad personam attendens, vnum dicit; Moyses, duas naturas intuens, duos panes nominat: Ille personam non diuidens, iste naturas non confundens.

Potest etiam huc referri, quod locus in quo Christus nasciturus erat, prædocente spiritu sancto, Bethleem, id est *domus panis*, est appellatus In quam rem suauissimè philosophatur S. Bernardus ferm. ad milites templi cap. 6

De Christo pane, loca novi Testamenti.

29. 1. In nouo testamento, locus illustrissimus de Christo pane habetur Ioan. 6. Non me laetè diffidum Doctorem circa panem de quo eo capite agitur. Quidam enim contendunt, omnino agi eo capite de Christo pane prout est in Eucharistia, quod definitum esse in Concilio Ephesino, vt Sanctissus repetit 6. cap. 5. & 6. potestque etiam adduci Tridentinum, quod scilicet 1. 3. cap. 1. verba illa *qui manducat me & ex eo 6. capite petita*, exposit de Eucharistia: de qua, agi eo capite, latè confirmant Ribera, Maldonatus Pererius, Toletus lib. 5. Sanderus lib. de eo sexto capite, Bellar. lib. 1. de Eucharistia à cap. 5. Alanus lib. de Eucharistia cap. 31. Turtia lib. 1. de Eucharistia cap. 1. 2. Valquez 3. p. disp. 179. cap. 4. Suarez tom. 3. 3. p. disp. 4. 6. lect. 2. Alij vero negant agi eo capite de pane Eucharistico, sed affirmant, agi tantum de Verbo incarnato, quod est panis animorum. Ita Armacarius lib. 9. de qq. Armenorum cap. 8. Hefelius in assertione veritatis Eucharistiae, Iansf. cap. 59. concor. Caietanus Ioan. 6. qui maxime in sententia firmantur, quod eam commodam putent ad declinandum argumentum quod ex eo 6. capite peti videretur pro necessitate communionis laicorum sub vtraque specie, si illud caput de pane Eucharistico exponeretur. Mihi, vt certum planè apparet, agi eo capite de Eucharistia, ita quod plerique è prioribus Auctoribus notantur, primò agi de Christo per incarnationem pane nostro, perspicuum videtur Agebat enim Christus Dominus ad plebem panum miraculo excitam, de pane materiali & corporeo. Inde pro more suo ad panem spirituales adrepsit, & sicut Ioan. 4. occasione sensibilis aquae, sermonem transulit ad aquam viuam ita hic occasione panis corporalis, cepit agere de spiritali animorum pane, quem duplicem proposuit. Nempe primò seipsum quatenus Verbum incarnatum & hinc viuam manducandum, dicens; *Ego sum panis vitae; qui venit ad me non esuriet, & qui credit in me non sitiet in aeternum.* De Christo tali cibo, ait ibi August. tract. 25. [Vt quid paras dentem & ventrem; crede & manducasti] Euseb. l. 3. de Eccles. Theol. contra Marcellum Ancyt. c. 12. hunc locum Evangelij, contra distortam

FF 3

Marcelli

Marcelli interpretationem late scrutatus, panem & porum carnemque & sanguinem, de quibus Christus ibi disserit, ait esse ipsos Christi sermones, quos fideles sumunt, aut gloriuntur: quod quantum ad rem presentem attinet, eodem recidit quo panis ille primus à Christo propositus iuxta D. Augustinum. Secundò vterius per eandem occasionem proponit Christus seipsum, ut dandum aliquando sub specie panis in Eucharistiam mirum cum ait, *caro mea verè est cibus*. Et panis quem dabo, (en dabo) *caro mea est*. Si enim de se tantum ut fidei obiecto loqueretur, toto eo capite, non diceret quem dabo. Igitur Christus Dominus eo loco, ita de se ut in Eucharistia dando in cibum sensibilem disserit, ut tamen de se quoque ut per incarnationem vero animorum panem, nonnulla præmiserit.

292. Non pauci Patrum, ad Christum referunt petitionem illam orationis Dominicæ, *panem nostrum quotidianum, da nobis hodie*. Putant enim nos edoctos non fuisse, petere tantum materiale panem, sed *spirituale* ut habet vox Græca, respondens Hebrææ voci *segula*, quam 70. interpretes frequenter vertunt, Symmachus solet interpretari *ἐξ ἁπάντων* id est, *egregium, præcipuum, exquisitum*: quam interpretatione vocis in Dominicæ precatione adhibita, commendat S. Hieronymus in c. 6. Matth. & in cap. 1. ad Titum, circa illa verba, *populum acceptabilem*. Liqueat autem, eam cadere non posse in panem hunc materiale, qui tanti non est, nec debet peti exquisitus aut supersubstantialis, ut plerique vertunt vocem Græcam *ἐξ ἁπάντων*, eo quod hic panis ut notat D. Hieronymus, sic super universas substantias. Itaque ut rectè tradit Tertull. l. de orat. c. 6. [Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, Spiritualiter potius intelligamus. Christus enim panis noster est, quia vita Christus, & vita panis. Ego sum, inquit, panis vite. Et paulo supra: *Panis est sermo Dei vini, qui descendit de calice*. Tum quod & corpus eius in pane censeatur; *Hoc est corpus meum*. Itaque petendo panem quotidianum, perpetuitatem postulamus in Christo, & individuitatem à corpore eius.] Perspicuum est ex particula copulativa, qua probationem tertiam suæ interpretationis orditur dicens, *Tum quod &*, Tertullianum in anterioribus & posterioribus verbis, agere de Christo pane extra Eucharistiam; & velle, sensum petitionis esse, ut detur nobis coniunctio cum Christo, eiusque tamquam vere cæcæ nostræ fruitio. Quare interpretatio panis petiti, de Christo pane animarum, etiam extra Eucharistiam, probabilis & idonea est, cum sit Patrum plurimorum ut Marij Victorini lib. 1. contra Arium, Rustici Diaconi l. contra Acephalos & aliorum quos appendunt Dur. lib. 2. de ritibus cap. 46. à num. 61. & interpretes Matth. 6. Cur autem hic panis dicatur *quotidianus*, Græcè *ἐξ ἁπάντων*, præter ea quæ de huiusmodi voce eruditè ibi protulit Maldonatus, addenda est perelegans observatio Caninij l. de locis novi testamenti c. ultimo, qui secutus S. Hieronymum id referentem ex Evangelio Hebræorum, demonstrat Græcam vocem, respondere Hebrææ quæ idem significet quod *crassimum*: ut proinde petamus *panem crassimum*, siue *panem possiditæ*, novata enim voce *ἀπὸ τῆς ἐσθλας*, quod Græci nullum habent nomen quo vox illa Hebræa adiectiva exprimeretur, vocavit, *ἐσθλας* panem, id est panem crassini dici. Fit autem allusio ad panem de celo, siue manna, cuius copia fiebat in parasceve, ut Sabatho esset unde viverent Hebræi. Ut ergo doceremur instare Sabathum, nosque esse in perpetua parasceve ad vitam æternam, petimus, Christum panem Sabathi, & panem vite future, nobis concedi. Alia pleraque monitiona loca, quibus Christus etiam extra Eucharistiam, panis dicitur, piget accumulare, cum sint præcissima.

Christum panem denominandi, rationes variae ex Patribus.

293. Rationes eiusdem denominationis, suppetunt complures. In primis, panis cum sit primum alimentum & vitæ sustentandæ adminiculum præcipuum, est figura vitæ, ut ait S. Cyrillus lib. 15. de ador. (384) Esse autem Christum vitam, implet profectus est. In quam rationem tenuit secunda qua Christus panis dicitur, quia est cibus animarum. Eam sic proponit, & alia subtiliore roborat Isido. Pelus. lib. 1. epist. 360. [Panis Dominus appellatus est, ipsemet sibi hoc nomen imponens; si sensum eum, qui prima fronte se offert, spectes, quia salutaris cibus omnibus exitit: si autem abditum & arcanum, quia humanæ conspectus fermentationis copulavit ac perpugavit, atque divinitatis suæ igne velut excoxit, atque unâ cum eo persona, atque una adoranda hypostasis factus est.] Esse Christum panem, quia cibatur, non est ad homines attendendum, iuxta Fulgentium, cuius illa sunt serm. de dupl. nativitate. [Dies æternitatis, Christus Deus, de Deo Patre: Christus in die temporis Deus homo, de Virgine matre. Christus dies æternus, Verbum erectum de corde Patris: Christus in die temporis, Verbum caro factum, de vero Virginis matris. Christus dies æternus, Deus verus de Deo vero: Christus in die temporis, sponsus procedens de thalamo suo: Dies æternitatis, Christus, Angelos sanctos creans. Dies in tempore Christus homines salvans. Dies æternitatis Christus in celo sanctos Angelos pascens. Dies temporis Christus, homines in terra reficiens. Ut enim panem Angelorum manducaret homo, Creator Angelorum factus est homo, utroque pascens, & integer permanens. Quam bonus panis, qui & Angelos pascit per spem ut de ipso faciantur in patriâ, & nos pascit per fidem, ne deficiamus in via.] Ille panis, qui seipsum dat Angelis, gaudium stabilitatis, seipsum dedit hominibus, ad remedium sanitatis, & qui est Angelorum esca, nobis factus est medicina.]

Tertia ratio cur Christus dictus sit panis, suggeritur à Clemente Alexandrino l. 1. pedag. cap. 6. his verbis. [Panis notandum est mysterium, quod ipsum dicar carnem, ut quæ per ignem resurgat: quemadmodum ex corruptione & latrone frumentum resurgit; atque adeo quæ etiam per ignem consistat, in gaudium Ecclesiæ; ut panis qui pinfitur.] Idem ex transitu panis in corpus nostrum, confirmat Nyssenus in orat. Carechet. cap. 37. [qui panem videt, (inquit,) humanum corpus videt quodammodo, quod cum ille in eo fuerit, hoc fit.] Innat verò, ut hæc ratio liquidius deprehendatur, & quod Clemens subobscurè dixit, perspicitur à petrius, recollere quod in Scalas à visibili creatura ad Deum gradu 9. ex Meletio alijsque notavi, de naturali in nobis molendino, & alveo pistorio, ac clibano. Eodem namque proportionaliter modo, panis apratur ut in nostram carnem vertatur, quo granum ut fiat panis edulis. Sicut enim granum subijcitur molis duabus, perque eas attritum & in farinam comminutum, adhibita aqua, transit in massam, quæ pinfitur & clibano immittitur; ita panis molis duabus, maxillis inquam & molentibus in eis, (sic enim dentes vocantur Ecclesiasticis 12.) subigendus committitur; tum ad alveum stomachi affuso potu deijcitur, tandemque hepatis & adiunctarum partium calore veluti furno coquitur, (ut propterea clibanorum artificum inde peritum tradat Possidonius apud Senecam epist. 90.) & tum demum in carnem transit.

Merito igitur corporis nostri ac carnis symbolum habetur panis, ac proinde Verbum caro factum, & corpore nostro obiectum, non abs re panis appellatur. Eius micas esse dogmata fidei de Christo, notat S. Ambrosius, lib. 8. in Lucam ad illud *cupiens saturari de micis*,
vbi

le; & in celum assumptam esse.] Vides quid sit panagia, & quomodo, (licet eius ritus vsurpatio adiunctam tandem habuerit Deiparæ invocationem, unde nomen *panagia*) tamen exordia, Christi panem vitæ respexerint, cumque sub panis specie adumbrant.

Christo pani conficiendo, è qua terra granum, & ubi molitum.

297. Operæ pretium potèr videretur, ad Christi panis nostri vsum & confectioem liquidius deprehendendam, vniuersas eius conficiendi causas, materiales & effectrices, ijs quæ ad panis materialis confectioem interueniunt proportionales, representare ex varijs Patribus, qui huiusmodi panis & Christi similitudinem frequenter vsurpant. Cum verò constet, panem ex grano confici, hoc autem existat & terra, initium faciendum videretur à terra grani nostri. Sed quod hanc, nemo non videat esse Deiparam, de qua sub terra metaphora multa sunt dicta lib. 2. sect. 5. obiter tantum nunc dico, eam ob causam, sanctissimam Dei matrem à S. Damasceno orat. de dormit. Deiparæ, dictam, *terram inarabilem celestis panis*. S. Augustino serm. 18. de temp. Virgo sine corruptione fecunda, cõfetur terræ in eremo, cuius semen arator nullus induxit. [A Proclo orat. de nativitat. 6. Conc. Ephes. cap. 7. vterus Deiparæ nominatur, [arum ex quo naturæ colonus sine semine exortus est.] Eundem Deiparæ sanctissimum vterum, granarium, & hortem grani nostri, iure dixerimus. Nam etiam S. Bernardus serm. 2. super missus est, in vtriusque Iosephi parallelis, id non omisit, quod vt Ioseph antiquus, horrea habuit quibus Aegyptum per tempus famis nutrit; ita & Ioseph Deiparæ sponfus, hortem vniuerso orbi pascendo in S. Maria habuerit. Acerum tritici in hoc horreo exhibuit Sapiens Cant. 7. à S. Ambrosio illustratus in institut. Virg. cap. 14. vt retuli proponens elogia, sanctissimi vteri Deiparæ.

Granum ex eo granario desumptum, molitum est mola tribulationis, & perpressionum, quæ Christo Domino grauissimæ iam à primo conceptionis suæ momento fuerunt, vt ait additio ad Gloriam in cap. 2. Leuit. Legis & gratiæ molas, in farinam aptasse granum nostrum, ait Chrysostomus, serm. 71. Et scitè sanè S. Maximus serm. 2. de aduentu, legem & gratiam, conferri cum duabus molis demonstrat; annuitque Rupertus lib. 10. in Matth. in ipso fine, sic scribens. Itaque vt competenter Evangelica vtriusque similitudine molentis: Ait enim ipse Dominus; *Due erunt molentes in vno, una assumetur, & altera relinquetur*. Hæc prophetica quasi mola inferior ponenda est, & cepta iam Evangelica narratio Dominicæ passionis superponenda, quasi mola superior, vt agente manu Domini circumacta volucri cursu, fructuosum frumenti granum salubriter nobis teramus, & de optima eius medulla candidissimum faris panem in vsum vitæ æternæ conficiamus. Tale frumenti granum Christus est, qui de semetipso dicit; *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuū fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuū fuerit, multum fructum affert*. Tale (inquam) granum est, vt molendo numquam dissipetur; eoque integro permanente, diffundi aut dissilire numquam desinat medulla eius. [Ecclesiasticas disputationes molis pulchrè confert S. Ambrosius lib. 1. de pæn. c. 15. Et his quoque commoli granum nostrum, dicere licet, cum tam crebræ sint de Christo disputationes in vtriusque sacris suggestis.

Farina, aqua, & alucus, pinsendo Christo pani.

298. Farinam sic commolitam, esse carnem Christi, ait Theophanes Ceramæus orat. de cruce apud Gretserum t. 2. de cruce. Materiam sanè ex qua homines compinguntur, esse similem farinæ, & idcirco notari

Hebræa voce *Golme* quæ gramum simile contusum & nondum pistum designat, S. Epiphanius, har. 30. scitè obseruauit, expendens illud Platis, *imperfectum meum, quod perinde est ac si dixisset farinam meam priusquam pinserer & formarer in panem vnum*. Quamuis autem ad formationem Christi defuerit materia seminalis paterna, tamen id quod veræ matres conferunt ad proles efformationem, atque adeò vera farina ad sensum positum, interuenit. Hanc farinam tamen de nostræ naturæ acervo depromptam, fuisse purissimam, dubitare non licet. Opifex namque huius panis, ait Petrus Cellensis, de panibus c. 4. De massa humanæ naturæ, solummodò farinam incorruptæ carnis tulit, euertendo sursum iniquitatis, cribro Spiritus sancti. Adiuncta est farinæ corporis aqua, id est anima, iuxta Anastasium Sinaitam 2. Hexameri, & Humbertum synitæ candidæ opusc. de Azymo, postea adducendum. De fermento Verbi, dictum plenè est cum de Verbo fermentante 1. 2. sect. 5. His omnibus commixtis in aluo, imò aluco Virginis, ait Petrus Chrysostomus, serm. 99. per ipsam Virginem immittentem Verbi fermentum, celestis massa confecta est. Hæc est enim mulier Evangelica, quæ in tribus farinæ satis abscondit fermentum, hoc est, Dei Verbi personam, animæ & carni commistam; (non refugio vocem peritque Partibus vsurpam, vt supra vidimus aduersus Eutychetem agentem) in vnam massam coagmentauit. Diuine hoc tradit S. Bernardus 1. 5. de consider. c. 10. vbi cum Verbum, animam, & carnem coniuncta in Christo præmisisset, addit. [Sed & illa tria Sata de Evangelio mixta & fermentata in panem vnum, Si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quà n bene ea mulier fermentauit; vt nec diuisione quidem facta carnis & animæ, & carne vel anima, Verbum diuideretur? Mansit & in separatione, inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contingit separatio, potuit vnitati præscribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis siue disunctis duobus, nihilominus perseuerauit in tribus vnitas personalis. Æque vnus Christus, vnique persona, Verbum anima & caro, etiam mortuo homine perdurauit. In vtero Virginis (vt sentio ego, commixtio hæc & fermentatio facta est; & ipsa, mulier quæ miscuit) & fermentauit. Nam fermentum non immeritò fortasse dixerim fidè Mariæ.] Alium locum S. Bernardi in hanc rem ex homilia 4. super Missus est profert Richardus à S. Laurentio 1. de laud. Virginis cap. 4. *sub finem*. Sed non est omittendus locus ex serm. 2. de nativitat. Dom. [Verbum (inquit) quod erat in principio apud Deum, & Deus erat, anima quæ de nihilo creata est, ante non erat, caro de massa corruptiõis sine corruptione aliqua diuino segregata attificio, (qualis nulla iam caro erat) vinculo indissolubili in personæ coeunt vnitate. Habes in his triplex genus potentia: Quod non erat, creatum quod penetrat, reparatum; quod super omnia erat, paulo minùs ab Angelis minoratum. Hæc sunt Evangelica illa sata farinæ, quæ pariter fermentantur, vt sit panis Angelorum quam manducet homo, panis coe hominis confirmans. Felix mulier benedicta in mulieribus, in cuius castis viscibus superueniente igne sancti Spiritus, coctus est panis iste. Felix inquam mulier, quæ in hæc tria sata immisit fidè suæ fermentum. Siquidem fide concepit, fide peperit, & vt ait Elizabeth, *beata quæ credidit, quoniam perfecta sum in ea, quæ dicta sunt & a Domino*. Nec mireris, quod fide eius mediante vnitate dixerim Verbum carni, quandoquidem & carnem ipsam de eius carne suscepit.]

Clibanus, Christo pani coquendo.

299. Quod in Deiparæ vtero coctum hunc panem ait S. Bernardus, astipulatores habet alios Patres. Vulgarissima sunt illa Epiphanijs orat. de S. Maria. [Aue

clibanus

clibanus intellectualis, qui ignem, & panem vitæ calidum, mundo in escam arcuisti.] Glossa idem discretè habet in c. 4. Levit. & ibid. Helychius planè insigniter verbis illis [Sacrificium coctum, Christi appellat incarnationem, ad hoc enim incarnatus est, vt immolaretur. Propter quod eum qui tollit peccata mundi, petat. Propter quod eum qui tollit peccata mundi, petat. Propter quod eum qui tollit peccata mundi, petat.]

Re de ergo hoc loco, sacrificium, vt denunciaret naturam eius dicitur coctum in clibano, Dei genitricis videlicet vtero; illa enim clibanus necessariè nominatur, quia & panes ignemque desuper clibanus suscipit, sicut & Dei genitrix, desuper vitæ panem, Dei videlicet Verbum, in suo vtero, ignemque suscepit præconitæ spiritus. Spiritus enim (inquit) Sanctus superuenit in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Hunc Moyses, quando Deus ad Abraham disposuit seminis testamentum, clibanum commendavit, ait enim: Quia cœcitate Sole ad occasum, significavit finem mundi, flammam saltem, & ecce apparuit clibanus ardens. Et quid est hoc addidit & fumigans, & irasuit per medium diuisionem. In die illa, pepigit dominus fœdus cum Abraham. Quando enim cœlestis ignis, spiritus videlicet in clibano vteri genitricis Dei venit, vt totas accenderet mundi partes, tunc testamentum Deus, Abraham, id est genitricis spiritus: Abraham enim pater gentis nominatur. Sermo minus offeres incarnationis vigeniti, quæ in vtero virginis facta est, non aliter acceptum est Deo, nisi cocti de similia, id est Dei scientia, vel notitia fiat.]

Richardus à S. Laur. l. 1. c. 10. de Deip. pag. 95. cum alia plerique de hoc clibano habet, cum illud perbellè, quod sicut clibanus primò ignem, deinde panem suscipit, sic vterus Virginis, primò ignem, id est Spiritum Sanctum, secundo panem vitæ, id est Filium Dei suscipit. Et hic ordo designatus est ibi, Spiritus Sanctus superuenit in te, hoc primò & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Hoc secundo] Anastasius Sinaita 4. Hexameri, Virginem Deiparam confert fornaci Babylonicæ, intra quam vitus est quartus similis filio Dei, id est Christus. Interpretatur Anastasio, Concinnissimè verò in hanc rem differre Petrus Celsensis l. de panibus toto c. 21. Hæc quædam. [Clibanus, vterus est vaginalis; ignis, spiritus Sanctus, panis incarnatio filij Dei.] Et mox. [Virgo igitur virginum, clibanus est ad panem suscipiendum, vel concipiendum, non consumendum vel vrendum. Ignem enim vrentem nunquam admisit, quæ carnis concupiscentiam non sensit: Ignem futurum non suscepit, quæ non concepit iniquitatem: Ignem consumentem non nouit, quæ rorem de calis in corde & ventre plenissimè accepit. Virgo, inquam, non solum clibanus est, spiritum suscipiendo, sed Thalamus, Deum concipiendo, templum quoque calidè viuendo. Clibanus est, prorsus dignè conuersando; Thalamus, ineffabiliter concipiendo: templum, honestam vitam, Sanctam, Deo placentem, se offerendo: Clibanus ad panem præparandum; Thalamus ad Spôsum excipiendum; Templum ad Pontificem intramurum: Clibanus victum esotientium; Thalamus ad sobolem Christianorum; Templum ad emundationem delictorum.]

Est sane viscera hominis clibanum Orig. hom. 5. in Levit. probat ex Osè 7. vbi cor impiorum, specie clibanus incensum describitur. Possumus ergo eodem rectè, quod iuxta Platem impij in tempore vultus Dei, dicuntur poni vt clibanus ignis. Possumus præterea adducere, quod Messiani apud S. Augustinum hæc fabulabatur; nempe eum qui à peccato purgatur, formam sciam, siue seraphim, & ignem flammantem intus successum vomeres, quod mysticè est verissimum. Nam & Satan, qui pectore hominis ab impietate reuertens cedere cogitur, à S. Gregorio specie vitæ vini est depelli à prostibulo Atriano, in templum Catholicum consecratur; & flamma concupiscentiæ

intus succensa, idemmet cor quod haram diximus, vertit in clibanum. Itaque pectora multorum mortaliū, sunt clibani ad coquendos panes mendacij, aliosque lapidosos & mortiferos panes, de quibus Cassianus l. 5. instit. cap. 21. At cor Deiparæ, eiusque vterus, fuit clibanus in quo panis vitæ in cibum vniuersi humani generis coctus est.

Clibani flammæ ardor Deiparæ in Christi conceptione.

300. Flammam clibani, duplicem video, alteram ipsiusmet Deiparæ, quæ in momento maximè conceptus Christi, exarsit incendio amoris supra quàm explicari queat flagrantissimo. Quis enim dubitare possit, quin fuerit eo tempore collostratus Deiparæ intellectus, lumine ac splendoribus Sanctorum? At vt luminis commensus est calor, ita notitiæ intellectus, flamma voluntatis. Neque verò qualicumque flamma concipienda est; sicut neque lux qualicumque, etiam supra naturæ ordinem, intellectum Deiparæ collostrauit per tempus illud; sed planè eximia & omnino singularis. Nec defunt grauissimi Scriptores, quos Soares t. 2. 3. p. d. 19. sect. 4. commemorat, & probabiliter philosophatos non ambigit, qui tradant, Deiparam in eo momento, vidisse Deum. Sunt in ijs Antoninus, Gerlo, Albertus, Richelius, Vbertinus, Villanova, atque Medina. Adde etiam Bruliferum serm. in illud Verbum caro factum est, & latè Mendocam l. 2. florum sacrorum problem. 10. Et qui de alijs item temporibus quorundam mysteriorum in Virgine diuinitus editorum, idem asserunt: sed de nullo tempore aut mysterio, tanto iure, quanto de eo quod in præsentia proponimus, asserere id licet. Notauit eos Salazarus l. de concept. cap. 3. §. 4. At quanta sit flamma visionem gloriæ consequens, nemo satis explicet verbis nostratibus. Richardus sanè Victorinus l. de sacrif. Abelis & Mariæ, & suo cap. 10. in Cant. flammam omnes nostrates, præ cælestibus illis, flammam pictas arbitrantur. Dei enim ignis in Sion, & caminus eius in Hierusalem. Igitur Deipara, in puncto conceptionis Verbi, si clarè Deum contueretur, est, vt quod pertingeret maternitas quam tunc cōtrahebat, posset perspicere, & decus inde suum quantumque Deo obtingeretur, agnosceret; incendijs plusquam Atræis conflagrasse dicenda est, vereque clibanus fuisse, non famans, sed inflammatissimus. Vt mirum non sit, illam, præsertim à momento concepti Verbi Dei, ætuali semper incredibili amore in Deum; & quod de matre Samuelis obseruat Chysostratus, post hanc, multo magis gratiæ sortem quam esset Samuel, piam matrem in feminam alteram euasisse. Id quod etiam narratur in vita S. Elzeerij, de eius matre, quæ ex quo benedictum illum fructum concepit, tantam mundi contemtionem simul concepit animo, vt ægrè inhibita fuisset, ne sæculo abiecto ad religionem prægnans abiectet. Quanto potiora & sublimiora censebimus fuisse Deiparæ in omnem virtutem & sanctitatem desideria, ex quo ipsum Dei filium, de Spiritu sancto concepit? Hæc vna, clibani panem vitæ coquentis, flamma.

Item feruentissimi actus anima Christi, in primo sue productionis momento.

301. Alteram, panis ipse vitæ, habuit intinsecam. Quis enim humanus intellectus penetrare, & multo minus enunciare valeat, flammam pectoris Christi, in momento conceptionis sue? Fuit quidem semper in altari pectoris Christi, ardens ignis diuinus, nunquam decrescens, nunquam imminutus, si spectetur flamma consequens visionem gloriæ. Erignes quoque habituales, quotquot Christus habuit, vt nullum decremptum, sic neque incrementum sortiti sunt vnum.

Tamen

Tamen erumpentes inde sciottillæ, actus inquam voluntatis, subiecti notitijs supernaturalibus beatificæ inferioribus, non fuerunt semper pares, eiusdemque in censionis. Nec dubium videtur, quin primo illo ex ortu, Christi sanctissima anima tot se Dei beneficijs propè oppressam videns, in actus feruentissimos & astuosissimos eruperit. S. Ambrosius l. de instit. Virg. c. 16. & alij apud eum lib. 3. de fide cap. 7. putant, in personam Christi in eo statu constituti, dixisse Davidem Psalm. 138. *in operatum meum viderunt oculi tui*; sic enim legit quod in vulgata habetur, *imperfectum meum*; ut sensus sit. Christum parvulum, in primo ortu, & cōceptione, dixisse Patri, *vidisti ab aeterno hoc meum corpusculum, non factum virili opera*. Quare ex S. Ambrosij sententia, ceteri quoque eiusdem Psalmi proximè antecedentes versiculi, qui de humana formatione perspicuè agunt, ex Christi persona in hoc primo ortu profertur; cum dicitur, *quia tu possidisti renes meos, suscepisti me de utero matris meæ*: id est tu formasti, & iure formationis possidisti, corpus hoc meum: nam me suscepisti formandum in ipsomet materno utero. S. Hieronimus vertit *orsus es me*. Ex quo liquet, susceptionem illam non intelligi de susceptione in egressu ex utero, sed de ea quam dixi molitione in utero materno. Tantam autem in se formando & exornando Dei magnificentiam contuens, exclamat continenter ad Deum, opificem & exornatorem suum. *Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua, & anima mea cognoscebat me*. Hebræa habent, *terribiliter magnificatus sum*; estque metaphora, ut hic observat S. Chrysostomus, ducta ab immani altitudine, ex qua cum qui deosum prospectit, terrore percellitur. Similiter enim Christus, altitudinem divinarum erga se beneficiorum, exquisitè pernamens, & immensum propè internum, quo magnitudo perfectionum quas divinitus acceperat dilatare est, exactissime dispiciens, velut terrore, id est admiratione & sancto ac reverentiali divina Maiestatis timore percellitur; contemplanturque animam suam, in ea beneficiorum & divine erga se largitatis mole cōtemplanda, nunquam inertem aut tepidam fore. Quæ sequuntur; vix egent applicatione aut explicatione, cum perspicuè cadant in rem presentem siueque epodia & expedita. *Non est* (inquit) *occultatum os meum à te quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terra*. Osium specialiter meminit & commissuræ eorū, quia est in corpore veluti carina in navī, ut Galenus animadverit. *Inferiora verò terra*, sunt viscera materna, intra quæ corporea Christi substantia, compacta est, & creata anima eius sanctissima. Ibi *imperfectum meum viderunt oculi tui*. Quemadmodum Deus auctor S. Hilario, imperfectus dici potest, si vox *imperfecti* sumatur pro eo cui non accessit perfectio: ita Christus *imperfectus* dici potest, quia subito elaboratus est, nec vii nos pedetentim disposita est eius substantia. Eandem in operatum Christi, vocabat S. Ambrosius, quia non est ab homine (si per Priscianum liceat,) operata. Christus enim sine manibus, id est absque virili opere exortus est. In his Placitis versiculis, quanta lateat materia, non iam igniculorum, sed incendiiorum, puto vel leviter cogitanti esse perspicuum.

Suggerit verò Eusebius l. 10. de demonstr. c. ultimo, unde insuper intelligamus ardentissimos in hoc suo primo momento, Christi erga Patrem affectus. Verba enim illa Psalmi 21. *Tu es qui extraxisti me de ventre, spes mea ab uberibus matris meæ, in te proiectus sum ex utero de ventre matris meæ, Deus meus es tu*, Eusebius refert ad Christum, inde sibi per tempus passionis captantem angorem lenimen. quod is ipse Deus, qui ei in utero ab ipsomet exordio Deus & pater f. erat; & cuius iam tunc agnitam Maiestatem adoraverat è materni uteri cella, non esset suavissimo filio, in ærumnis mortis acerbissima; defuturus. Expendatur verò illud maxi-

mè in te proiectus sum ex utero. Apertè enim fert, Christum iam ex utero matris, & cum non esset differentia ratio vlla, iam ex primo momento, proiectisse se in patris sinum; eius se nutritus & providentia totum commississe, oblati illi corpore, anima, & omnibus quibus donatus à Deo erat prærogatiis; sed præsertim vitæ, iam tunc in sacrificium addicta Deo pro universo humano genere. Itaque vetum fuit etiam tunc quod ait Ethierus & Beatus l. 1. contra Eliphan. pag. 34. *[illum panem, quod corpus est Christi, lignum crucis coxit]*. Id est, actus illi feruentissimi quibus Christus se cruci iam ex materno utero addixit. Quæ flammæ, qui carbones igniomi ex his actibus emicuerint, nihil attinet dicere. Durasse hos ignes solidum nō mēstre, advertit Richardus à S. Laur. lib. 10. de Deipar. post expositum cibarium. *[Decoctus]* (inquit) fuit hic panis igne charitatis ipsius, & hoc novem mensibus, in nativitate eductus est de cibano. Vnde Filius dicit Patri, *Tu es qui extraxisti me de ventre*.

Nec non perpassiones Christi in utero, quoad corpus.

302. Habemus autem insuper alias Christi flammæ & ignes, in virgineo cibano. Non raro in Scripturis, flammatur & ignis nomine veniunt aspera & dura quæ quis subit. Vnde Deuter. 4. & 3. Reg. 3. ac Hierem. 17. sæpeque alibi, filij Israel ærumnis innumetis in Ægypto oppressi, dicuntur fuisse in fornace. Ipsam combustionem & penam ignis, non raro in scriptura idem esse quod graue quodcunque supplicium, docet agens de Achani supplicio Salianus t. 2. annal. Camillus pauperatis intra quo eligitur iustus, ut Deus ipse cōtestatur, incommoda per pauperatē subeunda, quoddam ignes esse confirmat. Tandem Radulphus l. 1. in Levit. cap. 2. per cibarium succentum, tribulationes huius vitæ intelligendas tradit iuxta hæc, *leforti vel mediocriter attento perspicuum esse poterit, quante fuerint Christi in materno utero flammæ & ignes, cum tante ibi fuerint eius perpassiones & ærumna*.

Cuius rei gratia, considerandus obiter est, status pueri in materno utero. Eundem enim statum Christus Dominus intra matris uterum habuit, quem inib fortionitur alij infantis. Hunc autem infantis in materno utero statum, exhibent physici & Medici. Incurvus totus & contractus, talos ad nates applicat; manibus genua apprehendit; quæ sic caput demittit, ut oculi pollicibus manuum veluti assignantur; natus verò procumbat inter genua. Si mas est, priorem corporis partem in matris abdomen, posteriorem in dorsum, vergentem habet. Si femina; aduerso situ collocatur. Quamdiu fuerit eo statu cōiunctus, nec spiritum ore ducit, nec thoracem dilendit, & contrahit, nec vitales yllos spiritus procreat, nec cordis & pulmonum motus subit; sed sola transpiratione reficit singulorum partium calorem. Nutritur per vmbilicū haustu materno sanguine, qui hepatis prolis immittitur ei attemptandus. Inde excrementitia sanguinis partes in festus intestina demissa, in nigrum & lutescentem sanguinem commutaræ deiciuntur in partu vna cum sætu, qui cæteris illius & pædotis pertusus; acetabula seu oscula venæ spermaticæ per quam matri connectitur, & membranas quibus obvoluitur, crebra impulsione & conuolutione dirumpit, ac ut maturum malum, ab arbore soluto pediculo auellitur. Vides quanto iure S. Nilus orat. 1. de Pascha. apud Phot. Cod. 176. Sic scribat de nostra intra utero in formatione, & cōmoratione exituque ex eo. *[Formatur tanquam in sepulchro, in utero, nodum existens infans, naturæ falsijs involutus, & similis est mortuo falsijs sepulchralibus circumciso. Nā mortuorum quidem vultus, artijus conclusus est, os in utero mutum, manus & pedes in ventre tanquam in tamulo extenduntur. Maturus egregium sceleris sepulchrum]*

pulchrum est, & sepulchrum quidem sanctoribus non
carere. Alii fortius formati in sepulchro, formanti-
maxime vocatus sequitur.] Hæc considerans Guet-
rius Abbas [erm.] de Annunciatre pre affirmat, hanc
Dei hominis inhumationem ut tempore primam, sic
omnium maximam existisse, & nunquam sic esse exi-
stuntum sic à seipso defecisse.

Ac etiam quoad animam.

303. Verum hæc incommoda, sunt solius corporis? anima vero sunt multo plura & grauiora. Gregorius Palamas in corporis & animæ proſopopeia, deſcribens quædam in corporis & animæ duplici ſepulchro, velut ſeram in ſepulca duplici, conditam exhibet: nā corpus, animæ eſt tanquam ſepulchrum; vnde illuſtratio quod *quæ* ſe veluti *quæ* Corpori verò, Placens quod ſepulchrum priori obductum, eſt tanquam alterum ſepulchrum priori obductum, eſt materius vterius. Et licet ſanè hæc ratione non dupliciter modoſe, fed etiam quadruplici, animæ ſepulchrum eſt cellam agnoſcere, Nam præter ipſam corpus quod animæ ſepulchrum vocat palamas, & vterium corporis duplicem, habemus ſecundinas, ſive membranas illas inſoluitis quibus ſæcus obvoluitur, & intra quæ conditur tanquam intra monumenta. Vn immediate factum obvoluens, & ſudoris eſt factum magis receptaculum, dicitur *amnio*, vel *charta virginis*. Secunda que illi apponitur, dicitur *corion*. Tertia que eſt vtrius factus receptaculum ad partum vſum, non omni ex parte ambit factum: diciturque *allantoidea*. Hanc non agnoſcit pro humano factu Laurentius, ſed illi tamen agnoſcunt. En igitur bene multos factus locales, internos & additos. Exterior deinde matris receptus ſive abdomen pro antemurali & anteriore ſepulchro numerari debet. Quis igitur non videt, quam miſeræ & miferandi ſit, quamque ærumnofa infantis ſtatus quod animam; in materno vtero, tam multipliciter vallatam atque conſuſam; quodque miferabilibus eſt, vi ſtatus illius omni propæ actione ſua prohibita præterquam vegetatione, & obſcura ſenſatione?

Ad has eximias Christus nostra causa se demisit. Et quomodo de hoc argumento, & sobrie & cum omni reuerentia fit agendum; tamen dignum est, exortationem nostrorum illumiem & ortus nostri abiectionem recognoscendo, Christum quod iam pauperem et prodeum humani dignitatem transcuruerit, (vt Hilarius l. 2. de Trinit. *sub finem* dixit,) eo impensius amari. Scio non omnino eodem modo de Christo quod hunc statum, & multo minus quoad egreffiui et vero, philosophandum esse, ac de alijs infantibus. Quomodo mundior, & recte affecto corpore erat Virgo mater; & quo opifex huius conceptus, diuina manus, intente et purior fuit, eo maiorem quam in alijs sensibus, agnoscere in isto nitore ac puritate, par est. Tamen qui ad nostram vsque naturam exinaniri & deicij sustinuit, nostri ortus vilitatem admisit: vt idem Ecclesia, de loco loci sanctissimo & omnium dignissimo, pronunciat Deo verbo laudes, quod ad liberandum suscepturus hominem, non horruit (libra hoc verbum); non inquam horruit Virginitatem. Ibi conclusum Verbum infans, excrementis intra secundum coarctatus oblitum, & in vteri illius aliqua vt Absolutus in c. 12. Leuit. qu. 20. diserte tradit, tanquam in ceno, per non infestum patium iacuit, expersi intellectus (quantum erat ex vi status illius), ac fere etiam infans: vt proinde S. Proclus Epistola de fide ad Antioch. pag. 1. 30. ita accipiat illud, *Verbum caro factum*, et ac si dictum esset, verbum aquae ac caro nullis fratribus, superiorem in humanitate sua distentū fuisse, quantum erat ex vi status illius: quomodo per supernam talem Dei operationem, Christus iam tunc vniuersi scientiam tam multiplicem habuerit, quam in sequenti

bus videbimus; Idque agnoscentem Christum, dixisse de se in isto flatu *ego sum verus; & non homo*, pulcherrime persequitur *Ergo, hom. 14.* in Lucam relatus cum de Verbo hamato. Hinc verò deterior longe fuit Christi conditio quam infantium cæterorum, qui in illius careceris patore degunt abique sensu, & notitia sui incommodi, quia sunt privati *vul. rationis.* At sapientia Patris, non ita. Sic igitur te habuit in vtero Christus.

Neque verò quod Synodus Trullana, secundinarum
Deipara celebritate interdixit, can. 79. quicquam com-
mune habet cum eo quod hic diximus de Christi statu
intra materem vterum. Quamvis enim in partu non
fuisse emissas à Deipara (vt ab alijs matribus fit,) se-
cundinas, multaque illuuium, rectè constituitur Sy-
nodus illa Quinisexta, ambigua cœteritoque fidei, & re-
probata à Sergio Papa, vt videre est apud Bellarminum
1. de Conc. cap. 7. & 1. 2. de Pont. cap. 18. ad 2. Tamen
nil velimus multitudinem miraculorum gratis inue-
here; statendum est, Christum in vtero quidem obuo-
luerum fuisse secundinis, vt & voluerunt cœteri propo-
suisse tamen fuisse illinem & nitidum, vt pulcherrimè tra-
dit Zeno Veron. ferm. 6. (alias 11.) de natiuit. & Bern-
ard ferm. 3. de purif. Nec plus voluit, qui Trullanum
illum Canonem propugnant, Suares t. 2. 3. p. d. 13. sect.
2. Delrio Phemica 1. & Salaz. l. de concept. cap. 28. §. 4.
Etiam si S. Hieronimus, eruentum Christi eggressum
non reformidauit dicere; quæ de re plenius agendo de
Deipara. His tamen dimissis, nemo non videt, quàm
multiplices Christi intra vterum matris per nonime-
stem inibi conclusionem fuerint ærumnæ; quæ illi
flammæ multiplicium (prout loquebamur,) ad ex-
coquendum in cibano intellectu panem vitæ, ag-
gestio & addensatio fuit.

*Ignes extremarum Christi perpeffionem à qui-
bus huc aduocati.*

304. Vt non sit sanè necesse, ad ignem & flammam passionis & crucis, coctionem panis huius referre, quod faciunt non pauci, Petrus Chrysologus scitè selegem. 67. [Cœlestis pater, cœlestem panem, cœlestes filij vt posulemus, hortatur ipse dixit: *Ego sum panis qui de cœlo descendit*. Ipse est panis, qui satus in virgine, fermentatus in carne, in passione confectus, in fornaci coctus sepulchri, in Ecclesijs conditus, illarus altariibus, cœlestē cibum quotidie fidelibus subministrat.] Et serm. 7. [Ipse est panis qui de cœlo descendit, qui regis & gratie mola aptatus est in farinam, qui crucis confectus est passione, qui magnæ pietatis fermentatus est Sacramento, qui conspersione leuis leuamentum sustulit de sepulchro, qui vt diuinitatis suæ calore coqueretur, ipse cibum decoxit inferni, qui ad cœlestem cibum quotidiē Ecclesiæ defertur ad mensam, qui in remissionem sanguinis peccatorum, qui edentes se perpetuum pascit, & enutrit ad vitam.] Auctor item Tractatus de pass. Dom. f. allegoria vitæ veræ apud Bernardum cap. 43. [Quis ardori fornacis crucis, aliquid audeat supplicium comparare.]

309. Nexum lanè aliquem panis vite coquendi, & crucis, insinuaue vñs pñfcorum Christianorum, partiendi panem crutum priuquàm cibano immitteretur, aut cineribus operiretur, efformato quadrifida incisione crucis signo. Nam quamvis hic esset iam olim vñs Iudæorum, ac etiam Romanorum, vñde *quadrifida*, quod essent quarta pars panis, vt notat Sacerdos anno Christi 58. cum de fractione panis disserter: Tamen Christiani eum vsu tanquam religiofum & crucis Christi expressione sacratum, admiserunt: vt liquet ex ijs quæ de pane subcinericio non signato moxque per S. Martinum monachum quadrifidum incisione sub prunis notato, scribit S. Gregor. 1. dialog. cap. 11. Et idem constat ex Theodemois Abbatis Cal-

hnenbis

finensis epistola, ad Carolum Magnum data. Scitè verò Petrus Cellensis l. de panibus cap. 6. *in fine*, quadras illas panis nostri, ait esse iustitiam, sapientiam, sanctificationem & redemptionem, iuxta Apostoli pronuntiatum. Idèd vnus hic panis, habet *quatuor quatercia*, iuxta Cellensem ibi. Quid quod vniersam panis nostri confectionem, ad Crucem refert Catharinus in c. 3. Genes. ad illud, *vesceris pane tuo*: Christum enim panem esse, præfatus, ex grano contrito admista aqua compactum, obseruat, Christum verè granum frumenti cadens in terram, & in cruce mortuum iuxta ea quæ habentur Ioan. 1. datum esse ad modum pistini Hierosolimitani, lapidantis eos qui à Deo mirrebantur: ibi plurimis molis fuisse contritum, nempe re lacerantium, manibus verberantium & contudentium, spinis, que & clavis configentium. Sic granum comminutum est in farinam, cui affusa est aqua, id est benignitas illa & humanitas, qua volens oblati est. Clibanus fuit crux, in qua Spiritus sancti ardore, & immensa nostri caritate, panis vitæ coctus est. Hæc summam ex fuisse Catharini oratione. Drogo de Sacram. Dom. pass. fractum in cruce panē vitæ, his verbis exhibet. [Verè non cognosceris Domine, nisi in fractione panis. Panis caro tua est. Fregisti manibus tuis corpus tuum, quia potestatem habebas ponendi animam tuam, & iterum sumendi eam: fregisti corpus quod foris apparebat, & ostendisti medullam quæ intus latebat. Nisi enim patiaris, non cognosceris. *Ibi*, (inquit), *abscondita est fortitudo eius*. Quæ est autem fortitudo tua, nisi mansuetudo, nisi humilitas, nisi patientia & obedientia? Has virtutes fortissimas, & suavissimas, in fractione panis, hoc est, in passione tua nobis ostendisti.]

Usus doctrinæ de Christo pane, transitus fidelium in panes.

306. Vsum vberimum doctrinæ de Christo pane, subijcio ex ijs quæ addit Drogo, de modo quo nos quoque, Christi imitatione, transire possimus in panem mysticum. [His virtutibus (quas videlicet in Christo descriperat, mansuetudine inquam, humilitate, obedientia) caro tua quæ nos sumus, nutritur paulatim & perficit, & perficitur. Et primùm quidè inter duas molas spei & timoris, molitur sicut frumentum, vt fiat noua conspersio: deinde cum in formam panis transierit, coquitur in clibano passionum: postea cum benedixeris ei omni benedictione spiritali, & dixeris, consummatum est, frangis & ipsum corpus nostrum quod in manibus tuis est, & in manus tuas committimus, & ibi agnosceris, non specie peregrina, sed in facie propria: vt iam non lancea nobis latus tuum aperiat, sed digito palpare & videre possimus, quia tu es, Domine, Deus noster.]

Affinia sunt, quæ de Christianorum in Christi corpus affectione, sub typo efformationis eorundem in panem, habent varij Patres. Eucherius scitè hom. 5. de Pasch. *sub fine*. [In hoc ipso quod panem numerosis tritici granis confici nouimus, vnitatem constat assignari populorum. Sicut enim frumentum, quod solita purgantis sollicitudine præparatum, in candidam speciem molarum labore perficitur, ac per aquam & ignem in vnus panis substantiam congregatur; sic variaz gentes, diuersaque nationes in vnam fidem conuenientes, vnum de se Christi corpus efficiunt: & Christianus populus quasi tritici innumerabilia grana, à sacrilegis nationibus, fide purgante atque cribante discernitur: & in vnum, quasi infidelium lolio pertranseunte, colligitur: & duorum testamentorum institutione, velut frumentum gemino molarum opere curatum, nitescit: in illam primæ originis dignitatem natiuo candore mutatur: ac per aquam baptismi, vel per ignem Spiritus sancti, æterni illius panis corpus efficitur.]

307. Zeno Veron. concinnè de more serm. 6. ad Neophytos. [Exulemus fratres in Christo, tantique proventus reditu ditati, Deo patri omnipotentis laudes, & gratias referamus: qui zizania, lolium, lappas, tribulos, in læta frumenta mutauit: quæ diligenti cultu purgata, molarique lapidis pio pondere fecit iter fracta, ordinabiliter creta, omni fursure abiecto, mihico splendore in farinam candidam micuerunt, quæ nullo adulterata fermento est, conspersa, ac subacta diligenter; Sal inditum est illi, leuigata est oleo germinali, officijs competentibus temperata, in panes azymos reddita. Hi quos videtis, egregia coctura suauè redolentes, qui excocti sunt non fumo, sed fonte; non humano, sed igni diuino: non illos autem corruptis, non fumus amarus infecit, non frigus elisit: quod plus est, sine fermento lenaci sunt. Certe cacabacj non sunt, non vetuliti, non viti, non ciudi; non mucidi: lacteus illis color est: lacteus sapor est.]

S. Augustinus serm. ad infantes de Sacramento, quem S. Fulgentius suæ Epistolæ de baptismo Aethiopis intertextit, sic habet *ad finem*, alloquens Neophytos. [Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Intellige & gaudere. Vnitas, pietas, veritas, charitas, vnus panis, vnum corpus multi sumus. Recolite enim quia panis non fit de vno grano, sed de multis. Quando exorcizabimini, quasi molebamini: quando baptizati estis, quasi conspersi estis: quando Spiritus sancti ignem accepistis, quasi cocti estis. Estote quod videtis, & accipite quod estis.]

Petrus Blesensis carm. de Euchar. cap. 18.

[*Hoc est frumenti granum, quod terra fidelis germinat assidue, reddens sua semina cæli. Hoc grano, cæli sunt horrea multiplicata. Vbi sacra Ierusalem pinguescit eo satiat. Hoc est frumenti granum quod ab æthere venit, Cuius adeps animas nostras & corpora lenit, Illud sponte cadens in terram mortificationem Est prius, atque per hoc surrexit multiplicatum Ex vno multis affluxit copia granis. De quibus efficiunt nunc vnus in æthere panis. Nam quoties Christo, crescente fide generatur Ex vno grano, quasi plurima grana creamur. Cuius cum sapimus carnes, vel sanguinis haurimus, Vnus fit panis, vnumque sit hoc holocaustum, Vna sic in carne, duo simul esse leguntur, Christus & Ecclesia, sic vnum constituentur.]*

308. Sebastianum Comitem, Bonifacij item Comitis generum, Geisericus Arrianus ad nefandum anabaptisum & Arrianam impietatem sollicitabat, vt refert Victor lib. 1. de persecut. Vandal. At Sebastianus, constans & firmus in Catholica fide, panem simlaccum & mundissimum poposcit; quo allato, ita effatus est. [Hic panis vt ad tantum decorem splendendoris veniet, & mensæ regie necessarius haberetur, discussa spuria fursuris, ex massa simlaccinis, conspectus per aquam transiit & ignem; ideoque & aspectu clarus & esu suauis habetur. Ita & ego, mola Catholice matris commolitus, & cribro examinationis vt simla munda purgatus, rigatus sum aqua baptismatis, & igne Sancti Spiritus coctus. Et vt hic panis de furno, ita & ego per officia Sacramentorum diuinorum, artifice Deo de fonte mundus ascendi. Sed fiat si velis, vt ipse propono. Ipse panis confringatur in frusta, madideat aqua, & iterum conspergatur, mitatur in furnum: si melior exierit, faciam quæ hortaris. Quam propositionem Geisericus cum omnibus qui aderant cum audisset, ita ligatus est, vt se solvere omnino nō posset. Sunt ergo Christiani, panes; vel quod S. August. habet in Plal. 147. *Frusta panis*, quia sunt membra Christi, qui est vnus panis debentque omnes conuiui vt in panes euadant.

Plerique tamen non sunt granum bonum, & idoneum

